

Institutt for lærerutdanning

FoU i MGLU3511, Samfunnskritikk, medborgerskap og forskningsmetode for samfunnsfag

Kandidatens navn: Vegard Gisholt

Målform/språk: bokmål

Emnekode: MGLU3511

Semester: Vår 2022

Veileder: Sevil Sümer

Tittel på oppgaven: Kjønnforskjeller på ungdomstrinnet gjennom lærerens perspektiv

Sammendrag

Fremstilling av gutter som skoletapere har ført til heftige diskusjoner i fagmiljøene, og jeg tar i denne FoUen et dybdykk i et utvalg læreres tanker rundt hvorfor gutter leverer svakere skoleprestasjoner enn jenter etter endt grunnskole. Det er gjennom bruk av kvalitativ metode og en til en intervju dette har vært mulig, og jeg har intervjuet tre ulike lærere ved tre ulike trinn på ungdomstrinnet. Gjennom koding og kategorisering har jeg funnet flere gode svar på hvorfor gutter presterer dårligere, samt tiltak som kan bidra til at gutter i større grad har muligheten til å lykkes i grunnskolen. Læreren argumenterer noe ulikt i hvordan de mener skolen ivaretar elevenes interesser etter beste evne. Likevel er det enighet om at skolen kan i større grad kan tilpasse skolehverdagen for elevene, hvor spesielt mål og motivasjon er viktige nøkkelbegreper. Å benytte seg av mer praktisk undervisning er et gjennomgående tema som informantene presenterer, og selv om oppgaven i utgangspunktet tar for seg gutteproblematikk, er det ikke til å komme unna at mye av det som blir presentert gjennom intervjuene, også er problematikk som kan møte jenter i skolen. Utgangspunktet for denne forskningsoppgaven stammer fra ulike avisoverskrifter, Stoltenbergrapporten (2019: 3) og forelesning høsten 2021 med Reidun Heggem.

Innholdsfortegnelse

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	4
2. Teori	5
2.1 - Hva forteller statistikken oss om gutter - SSB & Stoltenberg	5
2.2 - Forklaringer på statistikken	6
2.3 - Tilpasset opplæring og lærer elev relasjon	7
2.4 Hvorfor må jentene ha høyere utdanning?	8
3. Metode	8
3.1 - Valg av metode.....	8
3.2 - Utvelgelse av datamateriale.....	9
3.3 - Dataens legitimitet & troverdighet.....	9
3.4 - Utførelse av analyse og anonymitet.....	10
4. Resultater - datamateriale	11
4.1 - Gutter i skolen og kjønnsforventninger	11
4.2 - Tiltak	13
4.3 - Kjønn og sosial bakgrunn.....	14
5. Drøfting	15
6. Avslutning	19
7. Litteraturliste	20
8. Vedlegg: Spørsmålene som ble stilt til lærerne	22

1. Innledning

Gutter i den norske skolen omtales ofte i mediebildet som skoletapere og grunnskolen presenteres som mer tilpasset jenter. “Camilla Stoltenberg: Bekymret for at guttene blir skoletapere” (Ertesvåg & Ridar, 2018), “Forsker mener skolen gjør gutter til tapere” (Lorentzen, Sandmo & Joakimsen, 2017) & “Ny rapport: Lærere liker jenter best” (Vogt, Holø & Fossum, 2018). Slike overskrifter har vært vanlige å finne i nyhetsfeeden de seneste årene, og det er spesielt økende kjønnsforskjeller som er i fokus i Stoltenbergrapporten; en rapport bestående av en rekke forskere og fagfolk, i et utvalg ledet av Camilla Stoltenberg, som også har vært med på å prege nyhetsbildet tilknyttet kjønnsforskjeller i skolen. Det kommer frem av rapporten at jenter gjør det bedre enn gutter i alle fag i grunnskolen, med unntak av gym, og at dette også preger guttene videre i utdanningsløpet (NOU 2019: 3, s. 11).

Personlig har jeg aldri sett på kjønn som noe stor hindring i egen skolegang, men ved forelesning i høst ble jeg mer bevisst på nettopp dette, og hvilke utfordringer spesielt gutter møter i skolen. At forskjellene mellom gutter og jenter i skolen også har økt spesielt de seneste årene og synliggjøres også i utdanningsløpet, syntes jeg var oppsiktsvekkende og førte til undring over hva som kan føre til de økte forskjellene. Som kommende lærer er dette også ekstra interessant fordi det er noe jeg må være bevisst på, og som jeg gjennom ved å gå i dybden på tematikken og gjennomføre intervjuer kan få et bedre innblikk i hvordan kjønn spiller en rolle i skolen og hvordan man kan tilrettelegge for at det spiller en så lite rolle som mulig. Målet må jo være at alle elever skal bli vurdert og gitt tilfredsstillende og tilpasset undervisning, uavhengig av kjønn.

Med mitt bidrag til forskningen rundt kjønnsroller i skolen, ønsker jeg å belyse observasjoner jeg har gjort meg gjennom læreres perspektiv og praksis. Jeg vil se om det ligger noe forklaring i hvorfor gutter gjør det dårligere enn jenter, og se etter hva slags tiltak lærere kan benytte seg av for å dempe kjønnsrollenes betydning i klasserommet.

For at man skal kunne dempe kjønnsrollenes betydning i klasserommet, kreves det en evaluering av hvordan lærere vurderer kjønnsforskjeller i skolen, og en innsikt i hvordan lærerne jobber aktivt for å tilrette for både gutter og jenter i skolen. Det er med dette som utgangspunkt jeg har formulert følgende problemstilling: **Hvordan vurderer lærere**

kjønnsforskjeller i grunnskolen, og hvordan arbeider lærerne aktivt for å dempe kjønnsrollers betydning i klasserommet?

2. Teori

2.1 - Hva forteller statistikken oss om gutter - SSB & Stoltenberg

Kjønnsforskjellene i norsk grunnskole er tydelig, og det bekrefter både statistikk og ulike rapporter. Det kommer frem av Stoltenbergutvalgets NOU at kjønnsforskjellene er markante fra starten av grunnskolen, til universitet og endt utdanning (NOU 19:3, s. 11). NOUen til Stoltenbergutvalget tar for seg kjønnsforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp (NOU 19:3, s. 3), og henviser i stor grad til statistikk, men kommer også med konkrete tiltak som skal kunne bidra til utjevning av kjønnsforskjellene i skole og utdanningsløp. Når mitt fokus ligger på grunnskolen er det også dette jeg i stor grad vil forholde meg til.

I grunnskolen får gutter gjennomsnittlig mellom 4 og 5 grunnskolepoeng mindre enn jentene, noe som utgjør at guttene har mellom 7 og 9 karakterer som er lavere enn jentene på vitnemålet (NOU 19:3, s. 11). Det er spesielt blant elevene under 30 grunnskolepoeng at vi finner et stort flertall gutter og Stoltenbergrapporten viser at færre gutter enn jenter fullfører videregående opplæring (NOU 19:3, s. 11). Guttene er også overrepresentert blant elever som får spesialundervisning, (NOU 19:3, s. 11) og tall fra GSI (Utdanningsdirektoratet, 2021) avslører at 49 246 elever i den norske grunnskolen mottar spesialundervisning, som utgjør 7,7 prosent av grunnskolens elever. Andelen gutter som mottar spesialundervisning ligger på 10,1 prosent, mens andelen jenter kun er 5,1 prosent (Helsedirektoratet, 2021). Data fra SSB viser at jenter i 2021 endte på 45,5 poeng, mens guttene endte på 41,1 poeng, og det er kun i kroppsøving at gutter gjør det bedre enn jenter med 48 mot 47 poeng (Statistisk Sentralbyrå, 2021). Samtidig viser de nasjonale prøvene etter både femte og åttende årstrinn at gutter gjør det bedre enn jenter i både engelsk og regning, mens jentene gjør det bedre enn guttene i lesing.

Det er likevel i regning vi finner de største forskjellene i nasjonale prøver, hvor 37,3 prosent av guttene befinner seg på mestringsnivå 4 eller 5 etter 8. trinn, der jentene representeres med 24,6 prosent, hvorav det finnes dobbelt så mange gutter på mestringsnivå 5 (Statistisk Sentralbyrå, 2021). Hvorfor er det slik at guttene gjør det markant dårligere når

standpunkt karakterene skal settes? Kan andel gutter som fullfører videregående opplæring samsvare med grunnskolepoengene, eller er det andre utslagsgivende årsaker?

2.2 - Forklaringer på statistikken

Når det kommer til hvilke utfordringer gutter møter i skolen, er det et bredt utvalg. I fare for å generalisere, vil jeg poengtere at utfordringene jeg peker på kan møtes uavhengig av kjønn og at utfordringer elever møter på og utenfor skolen selvsagt påvirkes av andre faktorer enn bare kjønn. Det er viktig å ikke “overkjønne”, som kan føre til at andre viktige faktorer enn kjønn ikke får sin plass i debatten rundt gutters utfordringer i skolen (Nielsen & Henningsen, 2018, s. 23). Likevel er det et visse utfordringer som i større grad møtes av guttene, som jeg nå skal utdype.

Den første utfordringen jeg vil presentere går på modenhet. Det er nemlig slik at gutter basert på forskning, modnes senere enn jenter, og dette er spesielt fremtredende i de første årene på barneskolen. Harriet Holters undersøkelser i 1961 viste gjennom modenhetsprøver at guttenes modenhet i 7-8-årsalderen samsvarte med jentenes modenhet i 6-årsalderen (Nielsen & Henningsen, 2018, s. 18). Forskjellene går på områder som sosiale og kognitive evner, og jentene er dessuten bedre språklig enn guttene (Nielsen & Henningsen, 2018, s. 18), noe som vil forklare hvorfor jentene gjør det bedre enn guttene på de nasjonale prøvene i lesing. Gutters store dominans i spesialundervisningen tyder på at guttene starter med et dårligere utgangspunkt, og gir mening ettersom nyere klasseromsstudier små jenters overtak på guttene når det kommer til arbeid i grupper og deres kommunikative repertoar (Nielsen & Henningsen, 2018, s. 18). Nye studier viser også at barn født sent på året, spesielt gutter, har en vesentlig større sjanse for å bli ADHD-diagnostisert (Nielsen & Henningsen, 2018, s. 18).

En annen utfordring ligger i gutters holdning til skolen, hvor gutter betraktes som “mer urolige og uoppmerksomme” (Aasen mfl., 2015, s. 78). Jentene drar en stor fordel av sine sosiale og atferdsmessige ferdigheter gjennom hele grunnskolen og at dette kan være den viktigste faktoren for “kvinnens dominans i høyere utdanning” (Aasen mfl., 2015, s. 78-79). Guttene har dessuten mindre motivasjon for skole enn jentene, og det vil tilsi at deler av jentenes sterkere skolefaglige prestasjoner kan knyttes direkte til deres holdning til skolen, samtidig som det må sees i lys av andre variabler. Lærerne opplever forskjellene mellom gutter og jenter som større enn det elevene gjør selv, som både kan forklares med at gutter

potensielt vurderer seg selv for høyt, men kan også forklares med at lærerne potensielt ser på kjønnsforskjellene som større enn de faktisk er (Aasen mfl., 2015, s. 84).

2.3 - Tilpasset opplæring og lærer elev relasjon

Hallvard Håstein og Sidsel Werner forteller i “Tilpasset opplæring - i forskning og praksis” (Bunting, 2014) om elevmangfoldet og viktigheten av varierende arbeidsmetoder. Under tilpasset opplæring kan dette innebære variasjon i form av både individuelt arbeid og kollektivt arbeid i grupper eller par, men også å kunne benytte ulike arenaer for å utnytte læringspotensialet til elevene. Å utnytte skolens lokaliteter kan være en slik form for variasjon, hvor eleven i stor grad får være med på å utforme undervisningen, slik at den i høyest mulig grad tilpasses elevenes nyttebehov. Å kunne lykkes blir sett på som en viktig variasjonsfaktor og dersom elevene blir oppslukt av det de arbeider med, blir det sett på som god undervisning i elevenes øyne (Håstein & Werner, 2014, s. 43-44).

Håstein og Werner erfarer at skolen er mer tilpasset jenter enn gutter. De peker på spesialpedagogiske tiltak rettet mot gutter, jentenes skoleprestasjoner og trekker også frem gutter som dårligere lesere. Selv om skolen i utgangspunktet arbeider kjønnsnøytralt, mener Håstein og Werner at skolen i større grad må ta kjønn i betraktning når tiltak skal iverksettes (Håstein & Werner, 2014, s. 155). Det er nemlig slik at tiltak som iverksettes kan slå ut ulikt for gutter og jenter. Ved vanlige skoler presiseres det at en stor andel av elever med spesialpedagogiske tiltak har “andre praktiske behov enn flertallet i klassen” (Håstein & Werner, 2014, s. 156).

Mette Bunting beskriver skolens utfordring som fokuset på individualisering og at enhver elev skal lykkes på egenhånd. Dette fører ifølge Bunting til mer ansvar til hver enkelt elev, noe som kan falle uheldig ut ettersom elevene har ulike forutsetninger for å takle en slik utfordring. At elever i klasserommet har ulik bakgrunn bør skolen kompensere for ifølge Bunting, og det må tas hensyn til at ikke alle elever har den samme støtten hjemme, og ikke minst at alle elever har ulike forutsetninger for å lykkes. Elevene stiller med ulikt engasjement og ferdigheter til og i skolen, og skal man unngå frafall og økte forskjeller vil systematisk arbeid over tid være løsningen for å kunne møte hver enkelt elev, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. For at læringsmiljøet elevene arbeider i hver dag skal fungere vil det være fornuftig å innarbeide felles kultur og holdninger. Individualiseringen kan i verste

fall gi store gap mellom elevene, ettersom enkelte elever sjelden vil oppleve mestring og oppleve det som krevende med for mye ansvar i egne hender (Bunting, 2014, s. 208-209).

2.4 Hvorfor må jentene ha høyere utdanning?

Selv om en større andel jenter tar høyere utdanning kontra gutter, viser det seg at det utdanning og arbeid ikke alltid henger sammen. Kristoffer Vogt (2018) peker på kjønnete mønstre man finner i arbeidslivet. En tydelig forskjell er for eksempel innenfor helsesektoren, hvor menn oftere får “høystatusjobbene i sykehus”, mens kvinner (ofte med minoritetsbakgrunn) havner på sykehjem og andre plasser som gjerne går under “lavstatusjobbene” (Vogt, 2018, s. 181). Det er altså ikke slik at lik utdanning nødvendigvis tilsvarer like muligheter i arbeidslivet, og ofte havner menn i førerretet. Menn klarer seg generelt bedre enn kvinner på arbeidsmarkedet dersom de innehar tilsvarende (og noen ganger dårligere) utdanning enn kvinner. Blant gutter og jenter som dropper ut av videregående skole klarer dessuten gutter seg bedre enn jenter, og et kjønn mønster viser at gutter i større grad skaffer seg heltidsstillinger ut ifra egne og relevante interesser. De er med andre ord mer interessestyrt, og yrkesfagsarbeidere innenfor håndverk og industri blir beskrevet som de store vinnerne dersom man ser på retningene uten studiekompetanse. Blant menn på yrkesfaglige linjer, er det spesielt prøver og karakterfokus som har ført til den manglende motivasjonen for skolehverdagen (Vogt, 2018, s. 182).

3. Metode

3.1 - Valg av metode

Da valget falt på bruk av kvalitativ metode i mitt forskningsprosjekt, var det med utgangspunkt i et ønske om et dypdykk i ulike meningsoppfatninger om kjønn i skolen, basert på ulike erfaringer i ulike og like klasserom. Gjennom bruk av et kvalitativt intervju vil man kunne oppdage “temaer og forhold” som man ikke hadde forventet eller tatt hensyn til, ettersom det ikke foreligger noen svaralternativer (Tjora, 2012, s. 24). Dette motiverer meg ettersom man dermed faktisk må ta stilling til de svarene man får, og ikke kan legge opp til at man får de svarene man selv ønsker. Det blir ved en slik metode også enklere å reflektere rundt kjønn i skolen, ettersom det ikke vil være noe spørreskjema som antyder ja/nei svar. Jeg

må dermed selv ta stilling til svarene jeg får, og selv analysere datamaterialet slik at jeg får et så godt svar som mulig på mine spørsmål.

3.2 - Utvelgelse av datamateriale

Da jeg bestemte meg for å intervjuere lærere i forbindelse med min datainnsamling, var jeg bevisst på hvilke informanter jeg ønsket å ha med i prosjektet mitt. Dette kom etter samtaler tidlig i min praksisperiode våren 2022, hvor jeg valgte tre ganske ulike lærere, hvor strategien var å få et mest mulig utfyllende svar. Jeg benyttet meg av “personlig rekruttering” (Johannesen, Tuft & Christoffersen, 2010, s. 113), i håp om å plukke ut de best egnede kandidatene, og valgte også lærere fra tre ulike trinn ettersom jeg ville ha få, men dype intervjuer slik at dataen jeg samlet inn inneholdt utfyllende svar, som bærer preg av at informanten har fått god tid til å utdype sine tanker. Jeg kunne valgt snøballmetoden ettersom en av lærerne jeg intervjuet anbefalte meg å intervjuere flere andre lærere ettersom de hadde hatt andre og nye tanker. Likevel valgte jeg å begrense antall informanter, med grunnlag i at jeg ikke ønsket en “utvalgsprosess preget av tilfeldigheter” (Tjora, 2012, s. 151). Ved å velge informanter med omhu, ble det enklere for meg å ha kontroll over eget datamateriale, samt at resultatene fremstår mer oversiktlig og kan gi dypere svar innenfor tidsperspektiv jeg hadde satt meg. Jeg tok kontakt to uker før intervjuene slik Johannesen (2010, s. 115) anbefaler, hvor jeg forklarte kort hva jeg ønsket å intervjuere dem om. Det eneste jeg fortalte to uker i forkant var tema for samtalen, som jeg kalte for “kjønn i skolen”. Ettersom informantene mine var personer jeg så daglig, var det ikke nødvendig med trinn 2 i rekrutteringsprosessen til Johannesen, men jeg sendte dem likevel en påminnelse dagen før for å sikre intervjuets gjennomførelse (Johannesen et al., 2010, s. 116). Det var ikke nødvendig for informantene med forberedelser, annet enn å tenke over egne erfaringer med spesielt gutter i skolen og om hvordan skolen de arbeider på jobber systematisk i forhold til gutter og jenter i skolen med ulike behov og ulik atferd.

3.3 - Dataens legitimitet & troverdighet

I forhold til materialet pålitelighet trekker Tjora (2012) frem refleksjon over relasjon til informantene, hvor det interne forholdet i undersøkelsen står sentralt (Tjora, 2012, s. 206).

Alle tre informantene figurerte som praksisveiledere i min praksisperiode, ettersom jeg hadde

undervisningstimer under oppsyn av de tre informantene innenfor et 5 ukers perspektiv. Jeg følte likevel ikke at vår relasjon til hverandre verken svekket eller styrket samtalen, ettersom vi alle har jobbet mye i skolen og opplevd mange av de samme erfaringene. Det er også noe av grunnen til at ingen av resultatene jeg fikk gjennom analysen var sjokkerende. Hadde intervjuene blitt gjennomført med tre tilfeldige lærere, tror jeg likevel utbyttet hadde vært stort og at jeg hadde fått mange av de samme svarene. Likevel er det viktig å påpeke at tre informanter er et lite utvalg, og individuelle variasjoner kan selvsagt være store. Arenaen intervjuene skjer på (skolen) gir den nødvendige faglige rammen som Tjora beskriver, og gir dessuten høy gyldighet dersom jeg i tillegg stiller forberedt med forskning jeg har gjort i forkant av intervjuene (Tjora, 2012, s. 207). At jeg hadde forberedt meg godt til intervjuene, både gjennom samtaler med medstudenter og dypdykk i forskningsartikler ga meg dermed et solid grunnlag for høy gyldighet gjennom intervjuene og analysering av mitt datamateriale.

3.4 - Utførelse av analyse og anonymitet

Før utførelse av analyse må etiske hensyn tas stilling til. I forkant av intervjuet var informantene derfor informert om at de når som helst kunne avlyse intervjuet, og at intervjuet i sin helhet ble anonymisert med falske navn for å sikre deltakernes personvern (Tjora, 2012, s. 159-160). Å analyse datamaterialet krever arbeid i ulike ledd. For min del startet det med koding, hvor jeg benyttet meg av det som Tjora (2012, s. 182) tyder som sorteringsbasert koding, ifølge SDI som står for stegvis-deduktiv induksjon og omfatter analysemetodikken jeg benytter meg av. Dette gjorde jeg ved å dele analysen inn i tre kategorier, såkalt kategorisering (Tjora, 2012, s. 185) som skulle ta for seg tre ulike temaer, som hjelp til å systematisere mitt datamateriale, slik at arbeidet med mine resultater og min drøfting blir enklere å tolke. Kodene er markert med farger for å skille mellom de ulike temaene og gått over materialet i mange faser for å sikre at materialet er kodet og kategorisert riktig. Materialet som ikke er kodet i det hele tatt er heller ikke relevant for min oppgave i denne omgang, men kanskje er dette materiale jeg kan benytte meg av ved en senere anledning. Ved å jobbe induktivt, som jeg har gjort, har jeg startet prosessen med "rådata" og jobbet meg frem til teori, noe Aksel Tjora (2012, s. 175) betegner som den stegvis-deduktive induktive metoden. Ved arbeid med rådataen har jeg fått muligheten til å utforske hva slags teori jeg ønsker å benytte meg av basert på resultatene fra analysen. I tillegg gir en "kategoribasert inndeling av data" meg muligheten til å "identifisere spesielle mønstre" (Johannesen et al.,

2010, s. 165) og vil være gunstig når jeg skal presentere resultatene jeg nå har funnet.

4. Resultater - datamateriale

I delen jeg har kalt “resultater” vil jeg nå gå nærmere inn på de relevante delene av datamaterialet jeg har opparbeidet meg, og presentere empirien gjennom tre ulike kategorier jeg har dannet gjennom koding. Lærerne som er intervjuet er anonymisert, og jeg har valgt å kalle dem Beate, Gøril og Roger.

4.1 - Gutter i skolen og kjønnsforventninger

Alle de tre lærerne beskriver ulike utfordringer guttene møter i skolen, og hva slags atferd og disiplin som gutter typisk bærer i henhold til vurderingssituasjon, lærere og andre elever.

Beate vektlegger blant annet at “gutter er mer aktive og har mer mark i rumpa”. Guttene har ifølge Beate et sterkere behov for å være tøff, og at dette også kan gå ut over elevenes evne til å åpne seg opp for læreren dersom det skulle vært et behov for nettopp dette. Guttene “tar det mer som det faller seg”, og selv om de trives godt sosialt på skolen, kommer det frem at guttene synes skolen er kjedelig og har et mye mer avslappet forhold til skolen, noe som resulterer i mindre stress, men som også kan gå utover skoleresultatene. Guttene kjenner mindre på stress og forventninger og sammenligner seg i mye mindre grad enn jentene gjør, som blir beskrevet som mer tenkende enn guttene. Beate har jobbet både i barne- og ungdomsskolen og utdyper at “Jentene er som oftest mer klar for skolen i første klasse, men at disse forskjellene utjevner seg på mellomtrinnet. Jenter derimot kommer først i puberteten og virker dermed ofte mer modne enn guttene på slutten av barneskolen og store deler av ungdomsskolen.” Beate opplever jentene som mer modne i store deler av grunnskoleløpet, og påstår at dette kan ligge som en årsak til hvorfor guttene etter standpunkt ofte ender med dårligst karakterer.

At “trynefaktor” kan spille en rolle utelukker hun ikke, og tror spesielt gutter kan komme dårlig ut faglig pga. negativ oppmerksomhet knyttet til atferd i klasserommet. Likevel påpeker Beate at guttene i større grad kjenner på både kroppspress og skolepress, men at det likevel henger igjen at de i de aller fleste tilfeller skal klare seg selv, uten veiledende råd fra lærere. I

spørsmål om gutter født sent på året har mindre mulighet til å utfolde seg i klasserommet kommer det frem at en stor andel gutter født sent på året er mindre modne enn jenter, og at dette kan være fremtredende selv på ungdomsskolen. Om dette henger igjen fra starten av skoleløpet eller kommer med puberteten er varierende, men forskjeller er det helt klart.

Gøril presenterer det mer fra klasseromssituasjoner, hvor guttene blir beskrevet som “mer muntlig aktive”, på godt og vondt, men at de i hennes erfaring får bedre karakterer enn jentene i muntlige settinger. “Skolen inneholder for lite muntlige vurderinger”, forteller Gøril når hun snakker om guttene, og at guttene takler det dårligere å skulle “sitte lenger i ro”, at de har “konsentrasjonsvansker” og “fortere blir lei”. Når jeg forteller læreren at forskning tyder på at gutter født sent på året oftere sliter med atferdsvansker, forteller hun at hun tror “man begynner for tidlig med teori”. Gøril mener at det “drives jenteskole” og at “skolens normer er mer tilrettelagt for jenter”. Dette forklarer hun blant annet med manglende praktisk tilbud, hvor skolen i alt for stor grad er for opptatt av lesing, skriving og regning, hvor mer praktisk innhold faller bort, som for eksempel sløyd i kunst & håndverk. Gøril stiller seg kritisk til skolens oppbygging, og trekker spesielt frem at skolen lar seg påvirke av at samfunnet beveger seg i en retning med mer feminine verdier (mindre praktisk, mer prestasjonsbasert), og at dette kan utfordre guttenes mulighet til å utfolde seg i klasserommet. I klasserommet blir guttene beskrevet som mer “vandrende” og “bråkete”. Som en mulig forklaring på elevenes manglende motivasjon i skolen, legger hun frem guttenes mangel på mål, og at de i liten grad “vet hva de vil”. Guttene er mer opptatt av maskulin prat og Gøril forteller at guttene på ungdomsskolen har begynt å snakke om bruk av proteinpulver for å bygge muskler. Kroppspresset er altså tilstede blant guttene, selv om det i mindre grad prates om det.

Roger opplever med sin erfaring at guttene er mer ordknappe, og opplever det som mye vanskeligere å få “skikkelig kontakt” med guttene. Guttene “herjer” mer og opplever at guttene tar mer plass, blant annet fordi de i større grad enn jentene vandrer rundt i klasserommet. “Massebråk” snakker Roger mye om, og dette utdyper han med store grupperinger av gutter som ikke klarer å sitte stille. Han legger til at dette ødelegger for en del gutter som i utgangspunktet er dyktige elever faglig, men som lar seg styre av at enkelte gutter “bosses” med dem og gir dem oppmerksomhet. I spørsmål om gutters noe lavere skoleprestasjoner, mener Roger dette kan forklares med to ord; Fokus og motivasjon. Guttene som klarer å skille seg fra “herjegruppen” klarer seg som regel veldig bra. Han opplever også at flere av gutta er opptatt av å prestere, men at det da som regel er som følge av sosial

bakgrunn og støtte hjemmefra. Guttenes mangel på motivasjon kan forklares med manglende interesse. Roger forteller nemlig at guttene kan jobbe veldig godt dersom de arbeider med noe de har interesse for, såkalt “interessejobbing”. Roger opplever at det er mye trynefaktor, og at gutters atferd kan frarøve dem fra gode resultater i skolen, hvor gutter som er rolige også presterer bedre. Avsluttende legger Roger til at mindre klasser er et effektivt tiltak, som spesielt gutter kan ha godt av ettersom det “gir mindre rom for kaos”.

4.2 - Tiltak

Når det kommer til hva slags tiltak lærerne iverksetter for å dempe kjønnsforskjeller, og å gjøre det enklere for gutter i skolen å lykkes har de tre lærerne alle ulike innspill.

Beate legger vekt på at alle elever skal behandles likt, uavhengig av kjønn og andre faktorer. “En god lærer er en som ser elevene sine og klarer å se dem separat og ikke setter dem opp mot hverandre”. Hun utdyper også at skolen kan tenke mer alternativt, hvor for mye stillesitting blir løftet frem som hovedproblemet. Stillesitting gjør elevene slitne og er dessuten noe et flertall av guttene også driver med når de kommer hjem. Derfor mener hun også det er viktig å ha samtaler med både elever (spesielt gutter) og foreldre om stillesitting hjemme, hvor det trekkes frem at gutter bruker mye av sin tid hjemme på stillesitting i forbindelse med gaming. “Det kroppen egentlig trenger er å kobles på gjennom aktivitet”. Beate ønsker mer fokus på aktivitet på og utenfor skolen, men understreker at det først og fremst er på skolen at lærerne kan gjøre en stor forskjell på dette området.

Gøril ønsker mer friluftsliv i skolen og ønsker at elevene i større grad skal få “være barn og ungdom” mer enn de er i skolehverdagen. Hun ønsker mer praktisk undervisning enn det er i dag, og at undervisningen i større grad tar hensyn til egeninteresser. For elever som ønsker seg videre på yrkesfag, kan dette for eksempel yrkesfagligrettede dager, hvor elevene får arbeide mer spesifikt og mer praktisk. På denne måten blir skoledagen mer variert og praktisk, pluss at de får testet ut om yrkesfaglinjer passer bedre for dem enn den normale skolehverdagen, som Gøril mener består av alt for mye tavleundervisning og teori. Flere turdager blir også nevnt, og hun har selv erfart at spesielt gutter får mye ut av dette. I tillegg til at turdag er mer praktisk, legger Gøril til at turdag er en gyllen anledning for lærerne å komme tettere innpå guttene, hvor guttene seg i mellom også får mulighet til

relasjonsbygging. Å unngå inndeling av jente og guttegrupper er noe Gøril har forsøkt i et forsøk på å dempe kjønnsforventninger, og opplever dette som et positivt tiltak, ettersom elevene dermed blir mindre fokusert på betydningen av kjønn. Som et siste innspill forteller Gøril om viktigheten av helsedager, hvor lærerne og eventuelle eksterne personer må stille godt forberedt og sørge for at elevene får et tilfredsstillende tilbud, hvor det er mulighet til å stille spørsmål, og at spesielt guttene oppmuntres til å prate mer om følelser, utfordringer, stress og ambisjoner.

Roger snakker om å jobbe både kortsiktig og langsiktig. Kortsiktigheten handler om å la elevene finne tilbake fokuset, hvor han for eksempel ser lite poeng i å kjeftte hver gang, ettersom dette kan ha en uheldig effekt i et langsiktig perspektiv. På sikt vektlegger Roger viktigheten av å la guttene få arbeide med noe som de interesserer seg for slik Gøril også ønsker. Å sette seg ned med guttene og sette konkrete periodemål opplever han også som et tiltak som kan fungere, men avhenger selvsagt av omstendighetene. “Jeg forskjellsbehandler med vilje. Tilpasset opplæring handler om å tilpasse seg den enkelte elev.” Roger behandler altså elevene ulikt ut i fra forutsetninger og individuelle forskjeller, og påpeker at han kan snakke litt tøffere til guttene enn til jentene, rett og slett fordi de responderer bedre på dette.

4.3 - Kjønn og sosial bakgrunn

I spørsmål om sammenheng mellom kjønn og sosial bakgrunn er de tre lærerne relativt samstemte om at sosial bakgrunn er av større betydning enn elevens kjønn. Likevel understreker de alle at man likevel ikke skal undervurdere kjønnsrollenes betydning, og kommer frem på ulike måter. Roger forteller om “flink pike-syndromet” som en realitet og mens gutter har et mer avslappet forhold til skolen og “gir mer faen”, strever jentene mer med “tanken på å få det til”. Gøril trekker frem at de på deres skole ser en tendens til at spesielt gutter, hvor foreldre har yrkesfaglig utdanning (ofte far), selv vurderer å gå i denne retningen. Å legge til rette for at elevene skal velge yrkesfaglige retninger er noe Gøril er en stor tilhenger og understreker viktigheten av de yrkesfaglige linjene. Dette er derfor noe hun er bevisst på i samtaler med elevene, hvor hun trekker frem relasjon som den viktigste faktoren for å nå frem til elevene, med veiledning og tilrettelegging. Hun vektlegger viktigheten av å stille spørsmål rundt videregående retning gjennom elevsamtaler, og legger til at hun har opplevd det som svært hensiktsmessig å snakke med elevene om hvilken retning de ønsker å gå etter endt grunnskole, ettersom læreren i større grad kan være med på å tilrettelegge ut i fra

hva slags vei eleven ønsker å gå. Spesielt er det gutter som ønsker å velge yrkesfaglig, hvor fagbrev som tømrer er blant retningene som frister mange.

5. Drøfting

Jeg vil nå utdype hvorfor funnene mine er relevante for min oppgave. I samspill med teorien jeg har presentert, eget datamateriale og eventuelle egne erfaringer vil jeg nå forsøke å finne svar på spørsmålene jeg har stilt. Er det noe sammenheng mellom hva teorien sier og hva lærerne jeg har intervjuet sier, og finnes det noen gode svar på kjønnsforskjellene i skolen?

Det er for meg åpenbart gjennom intervjuene at det finnes klare linjer mellom gutter og jenter i skolen, hvor alle tre informantene påpeker ulike typiske kjønnsstrekk hos spesielt gutter, både i vurderingssammenheng og i skolen generelt. Statistikken jeg har presentert forteller om de store forskjellene i skoleprestasjoner, og resultatene fra intervjuene kan også tyde på at forskjellene kan være veldig individuelle, og at man ved å kun intervju tre lærere ved samme skole ikke nødvendigvis for et helhetlig bilde av de skolefaglige prestasjonene til guttene. Likevel kommer andre vesentlige kjønnsforskjeller tydelig frem, og det er spesielt knyttet til gutters holdning til skolen, og motivasjon for skolearbeidet som jeg nå videre vil utdype i lys av datamaterialet og teorien jeg har presentert. For er det nemlig slik at tre lærere er representativt for alle gutter i den norske skolen, eller forteller det bare om et lite utvalg av grunnskolens mange elever? Jeg vil forsøke i den grad det er mulig å møtes på midten, ettersom likhetstrekkene mellom teori og datamaterialet er forbløffende like på visse områder, samtidig som det må ses i det store bildet hvor antall elever og andre viktige faktorer også må trekkes inn.

Når det kommer til gutters holdning til skolen er det tydelig gjennom alle tre informantene at gutter i stor grad har en annerledes holdning til skolen enn jentene. Igjen, som Beate sier, guttene “tar det mer som det faller seg”, og dette er også kanskje ganske oppsummerende for mange gutter i skolen. Dette samsvarer med Aasen mfl. (2015), hvor gutter presenteres som “uroelige” og “uoppmerksomme”. Det kan forstås som at guttene i større grad flyter seg gjennom skolen, uten å legge for mye innsats i det selv. Fra egen erfaring i skoleløpet (som elev og lærer) har jeg også erfart at dette er en gjennomgående holdning, hvor spesielt gutter ikke skal legge for mye i skolen, og om mulig få så gode karakterer som mulig, men med minst mulig innsats. Å være skoleflink kan bli sett ned på i større grad blant guttene, og dette

kan jo blant annet skyldes konsentrasjonsvansker som Gøril trekker frem. Guttene sliter med å beholde konsentrasjon over tid, og jentenes dominans ved arbeid i grupper og deres kommunikative repertoar kan ligge som en naturlig forklaring på hvorfor gutter i skolen sliter med konsentrasjon i skolen, som igjen kan resultere i manglende skoleprestasjoner. Jeg tror derfor mange gutter velger en forsvarsmekanisme der selvverdet svekkes og man stiller lave mestringsforventninger til seg selv. Å prestere dårlig på skolen vil dermed ikke oppleves like ille for en elev med lavere mestringsforventninger, og man kan alltid forsvare seg med at man ikke bryr seg om skolekarakterer.

Man “tar det mer som det faller seg” fordi miljøet rundt seg tilsier at det er slik man skal agere. Istedenfor er det heller mer fokus på maskulin prat blant guttene, og prat om proteinpulver fremstår som mer aktuelt enn å prate om sårbare temaer, slik som jenter i større grad mestrer. Dette kan være et resultat av at gutter, spesielt i ung alder, har manglende sosiale og kognitive evner kontra jentene slik som Nielsen og Hennigsen (2018) fremlegger. Denne påstanden gir enda mer kraft ettersom Beate tross alt påpeker at jentene fremstår som mer modne, også på ungdomsskolen. Jentene ligger kognitivt foran gutter på mange parametre, og kan også ligge som en naturlig forklaring på hvorfor jenter mestrer lesing bedre enn gutter, og at dette som en konsekvens kan følge guttene gjennom skoleløpet, ettersom de aldri får mulighet til å ta igjen jentene på dette området. At guttene er mindre modne enn jentene slik modenhetsprøvene Nielsen og Hennigsen (2018) legger frem, kan også ligge som en naturlig forklaring på hvorfor guttene herjer mer med hverandre, men også vandrer mer rundt i klasserommet, slik Roger forteller.

Massebråket kan komme av manglende modenhet, men kan også gi konsekvenser. Nemlig at elevene vurderes negativt ut ifra deres atferd, tilstedeværelse og innsats/holdning. Spesielt negativ oppmerksomhet knyttet til atferd i klasserommet kan som Beate poengterer resultere i dårligere faglig vurdering, og ettersom det er et flertall av gutter som bidrar til massebråket og sliter med konsentrasjonsevne, vil dette naturligvis i stor grad gå utover guttene. At det er dobbelt så mange gutter enn jenter som mottar spesialundervisning (Helsedirektoratet, 2021) viser også hvor store forskjellene er, hvor guttene i større grad enn jentene har behov for alternativ undervisning, noe Gøril også vektlegger, hvor hun ønsker med praktisk og tilrettelagt undervisning. Hvordan skal dette være gjennomførbart? Selv om det er lite jeg får gjort med skolens struktur, er det likevel noe jeg ønsker å dvele litt ved, ettersom det er en verdifull tankeprosess å ta med seg inn i den kommende lærerrollen. Gøril trekker frem mer

friluftsliv og å kunne la elevene “være barn og ungdom” mer. Dette handler selvsagt også om en individualisering, hvor det settes av mer tid til hver enkelt elev, og konkrete tiltak for hver enkelt elev, ettersom behovene alltid vil være ulike. Dette krever dog mer ressurser i skolen og er vanskelig å få til i praksis. Likevel synes jeg det er viktige poenger å trekke frem ettersom det vil heve undervisningstilbudet til elevene, og i større grad innfri kravet om tilpasset opplæring.

Mangel på mål og motivasjon kommer tydelig frem gjennom samtaler med Roger og Gøril, hvor spesielt gutters manglende evne til å prestere på skolen kommer som følge av manglende motivasjon og liten grad av evne til å sette seg egne mål, både kortsiktig og langsiktig. Å individualisere slik Bunting (2014) vektlegger kan være en faktor som bidrar til økt motivasjon hos elevene, hvor man tilpasser læringsmiljøet ut i fra forutsetningene til elevene. Når guttene i tillegg er mer interessestyrt (Vogt, 2018), er det ganske innlysende at undervisning i større grad må tilpasses guttenes interesser, såkalt “interessejobbing” som Roger kaller det.

Interessejobbing omfavner å arbeide med elevenes interesser og som Roger påpeker kan gutta manglende motivasjon forklares med manglende interesse, men at dersom premissene er lagt tilrette for å arbeide med noe de selv interesserer seg for, kan guttene arbeide ekstremt godt. Skal dette gjennomføres krever det selvsagt gode forberedelser og at det er innenfor rammene til læreplanen. Ettersom LK20 (Utdanningsdirektoratet, 2020) er lite kunnskapsrettet, er det enklere for en lærer å tilrettelegge undervisning basert på elevenes egne interesser, hvor både individualisering og tilpasset opplæring aktualiseres.

Når det kommer til hvilke tiltak som kan iverksettes for å dempe kjønnsrollers betydning, og i størst mulig grad tilpasse undervisning slik at også guttene deltar med motivasjon og målsetninger, er det klart at læreren som Beate poengterer må se elevene separat uten å sette de opp mot hverandre. Dette vil innebære å kunne differensiere ut ifra forutsetningene til elevene, hvor både kjønn og sosial bakgrunn kan spille en avgjørende faktor. Å arbeide mer praktisk som Gøril ønsker kan være gunstig for noen elever, mens det for andre elever er mer motiverende med arbeid som innebærer teoretisk regning. Hovedpoenget er at man uansett kjønn må tilpasse hvert enkelt individs behov, da ikke alle gutter faller under samme kategori. Selv om gutter i gjennomsnitt er markant svakere lesere, er det ikke alltid slik det fungerer i en classesammensetning, hvor variasjonene kan være enorme. Som Håstein og Werner (2014)

påpeker, kan tiltak som iverksettes slå uheldig ut for gutter og jenter, og det er derfor likevel viktig å kunne skille på hvilke tiltak som vurderer for gutter, og hvilke tiltak som fungerer for jenter. For guttenes del kan bruk av periodemål, som Roger trekker frem, være en konkret arbeidsmetode som gir gutter rom for å sette seg konkrete målsetninger, kortsiktig og langsiktig, hvor deres egeninteresser ivaretas på best mulig måte.

En fare ved å skille for mye på kjønn i skolen er at man overkjønner, som Nielsen og Hennigsen vektlegger høyt (2018). Da kan nemlig andre viktige faktorer bli utelatt, som for eksempel sosial bakgrunn, hvor Roger jo poengterer at gutta som er opptatt av å prestere på skolen, også innehar en sterk sosial bakgrunn med ressurssterke foreldre som bidrar på hjemmebane.

«Ni av ti gutter får tross alt ikke spesialundervisning. Som Fylling (2008, s. 95) skriver i sin avhandling om spesialundervisning, er dette et område hvor det er ønskelig å «unngå generaliserings- og kategoriseringsfellene som ligger i at gutter som møter problemer blir representanter for alle gutter» (Vogt, 2018, s. 181)

Det er spesielt guttene med de svakeste ressursene på hjemmebane som kommer særdeles dårlig ut på statistikken over barn med spesialundervisning og en overgeneralisering er derfor viktig å unngå ettersom dette kan føre til overkjønning av tematikk som i større grad omhandler elevenes sosiale bakgrunn. Ettersom de tre lærerne alle er enige om at sosial bakgrunn spiller en større rolle enn kjønn, kan vi også se for oss at samarbeid mellom skole og hjem blir vesentlig viktigere enn arbeid med kjønnsroller i klasserommet. Å dempe kjønnsstereotyper er likevel viktig, ettersom elevene selv skal få finne sin egen vei, og som Roger forteller, handler tilpasset opplæring om å tilpasse seg den enkelte elev, hvor elevenes kognitive og sosiale ferdigheter, kjønn og sosial bakgrunn alle er faktorer læreren må ta hensyn til i møte med både elev og foreldre. At menn i arbeidslivet kan komme seirende ut er også en faktor som bør tas hensyn til i det man kritiserer skolen for å diskriminere guttene, hvor gutter i større grad også møter et arbeidsliv mer tilpasset deres interesser, hvor spesielt de yrkesfaglige linjene står sterkt.

6. Avslutning

Konkluderende vil jeg vektlegge viktigheten av å ikke overkjønne, hvor tilpasset opplæring og individualisering blir to viktige begreper ettersom hver enkelt elev har ulike behov, ut ifra ulike forutsetninger. Det er mange faktorer som kan bidra til sprik i skoleprestasjoner, hvorav kjønn er en av disse faktorene. Den utgjør rundt 4 grunnskolepoeng, noe som selvsagt er en del, men ikke like stor del som ulik sosial bakgrunn kan gi. Forklaringen på sprik mellom kjønnene kan ligge på flere områder. At jenters modenhet spiller en viktig rolle tror jeg helt klart, og kommer tydelig frem gjennom gutters leseferdigheter på tidlig alder. Jeg synes likevel det er farlig å konkludere med at skolen er mer tilpasset jenter enn gutter, ettersom forskjellen er så enormt individuelle og varierte. Gutter er i stor grad representert blant andelen som trenger spesialundervisning, og det skal ikke undervurderes hvor stor andel dette utgjør på grunnskolepoengene blant gutter og jenter. I stedet for å diskutere om skolen er tilpasset gutter eller ikke, vil det være mer hensiktsmessig å fremlegge tiltak for hvordan elever som strever på skolen lettere kan lykkes. Er det mer praktisk undervisning? Eller er det tydeligere målsetninger og motivasjonsfaktorer? Her er nok svarene veldig individuelle og mangetydige, og krever derfor også individuelle tiltak. Om dette krever mer ressurser eller tydeligere rammer er usikkert, men det er likevel lite jeg får gjort med skolens struktur. Derfor er det ekstra viktig at jeg som kommende lærer er bevisst på hvordan jeg vil fremlegge tiltak for elever som strever, uavhengig av kjønn. Likevel vet jeg som en tidligere elev i grunnskolen, at mannlige forbilder er viktig for mange gutter, og at jeg må være forberedt på ekstra ansvar i denne rollen.

7. Litteraturliste

- Nielsen, B. H. & Henningsen, I. (2018). Guttepanikk og jentepress – paradokser og kunnskapskrise. *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 42(1-2), 6-28.
- Vogt, K. (2018). Svartmaling av gutter. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 2 (2), 177-193.
- Tjora, A. (2012). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal
- Johannessen, A., Tufte, P. A., Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt forlag
- Bunting, M. (2014). *Tilpasset opplæring: forskning og praksis*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Aasen, A. M., Lekhal, R., Drugli, M. B., Nordahl, T. (2015). Kjønnforskjeller i skolefaglige prestasjoner – forklaringer i elevenes holdninger til og væremåte i skolen, samt relasjonelle forhold. *Paideia* (09), s. 76-89. <https://brage.inn.no/innxmliui/handle/11250/2360189>
- Helsedirektoratet (2021, 20. oktober). *Sektorrapport om folkehelse 2021*. <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/sektorrapport-om-folkehelse>
- Utdanningsdirektoratet. (2021). *Grunnskolen Informasjonssystem*. <https://gsi.udir.no/app/#!/view/units/collectionset/1/collection/97/unit/1/>
- Statistisk Sentralbyrå. (2021, 17. november). *Karakterer og nasjonale prøver i grunnskolen*. Hentet fra <https://www.ssb.no/utdanning/grunnskoler/statistikk/karakterer-ved-avsluttet-grunnskole>
- NOU 2019: 3. (2019). *Nye sjanser – bedre læring. Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*. Hentet fra <https://www.regjeringen.no/contentassets/8b06e9565c9e403497cc79b9fdf5e177/no/pdfs/nou201920190003000dddpdfs.pdf>

Vogt, L. F., Holø, R. M. & Fossum, E. (2018, 30. april). Ny rapport: lærere liker jenter best. *NRK*. Henter fra https://www.nrk.no/innlandet/ny-rapport_-laerere-liket-jenter-best-1.14029216

Ertesvåg, F. & Ridar, T. (2018, 6. oktober). Camilla Stoltenberg: Bekymret for at guttene blir skoletapere. *VG*. Hentet fra <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/MgryQ5/camilla-stoltenberg-bekymret-for-at-guttene-blir-skoletapere>

Lorentzen, S., Sandmo, E. & Joakimsen, T. S. (2017, 9. September). Forsker mener skolen gjør gutter til tapere. *NRK*. Hentet fra <https://www.nrk.no/trondelag/forsker-mener-skolen-gjor-gutter-til-tapere-1.13675045>

8. Vedlegg: Spørsmålene som ble stilt til lærerne

Hvilke forskjeller er det mellom gutter og jenters adferd i klasserommet?

Tror du adferdsforskjellene kan ha innvirkning på skoleresultater?

Opplever du at det er kjønnsforskjeller når det kommer til skoleprestasjon?

Hva gjør dere for å utjevne kjønnsforskjellene i skolen?

Er skolens normer er mer tilrettelagt for jenter?

Opplever du at elevenes holdning har sammenheng med skoleprestasjon?

Ser du, eller opplever noen tydelige utfordringer som i større grad møtes av gutter i skolen?

Opplever du at flere gutter enn jenter sliter med konsentrasjonsevne og at dette kan spille en rolle i vurdering av enkeltelever? Bakgrunnsinfo: flest gutter med ADHD

Opplever du at gutter (gjerne født sent på året) er mindre modne enn jenter, og at det påvirker deres mulighet til å utfolde seg i klasserommet?

Er du bevisst på hvilken rolle kjønn har i et klasserom og hvordan kjønnstereotipi kan påvirke valg som tas av enkeltelever?

Jobber dere aktivt for å dempe kjønnsrollers betydning i klasserommet?

Hvordan vurderer du nivået på guttene kontra jentene på et faglig nivå, og er det noen områder som strekker noen tydelige skiller mellom gutter og jenter?

Ser du en sammenheng mellom kjønn og sosial bakgrunn? Hvordan utspiller dette seg i klasserommet og vurdering av eleven?